

Polisanmälda hatbrott med antiromska motiv

– en studie av polisens utredningsåtgärder

ISABEL SCHULTZ | RÄTTSSOCIOLOGISKA INSTITUTIONEN | LUNDS UNIVERSITET



LUNDS
UNIVERSITET

LUNDS UNIVERSITET
Rättssociologiska institutionen
ISBN 978-91-7623-524-9 (print)
978-91-7623-525-6 (pdf)



9 789176 235249



Polisanmälda hatbrott med antiromska motiv

– en studie av polisens
utredningsåtgärder

Isabel Schoultz



LUNDS
UNIVERSITET

Copyright Isabel Schoultz 2015

ISBN:

978-91-7623-524-9 (print)

978-91-7623-525-6 (pdf)

Sättning och tryck: Media-Tryck, Lund 2015



Innehåll

Författarpresentation	5
Sammanfattning	7
Inledning	9
Bakgrund och uppdrag	11
Utgångspunkter	
– om romers utsatthet och brist på förtroende för rättsväsendet	11
Kunskap om hatbrott	13
Definition och straffskärpningen i lagen	13
Anmälningbenägenhet vid utsatthet för hatbrott	14
Rättsväsendets arbete med hatbrott	15
Material och tillvägagångssätt	19
Material	19
Studiens tillvägagångssätt	20
Referensgruppssamtal	21
Resultat	23
Polisanmälda hatbrott med antiromska motiv - statistik	23
Granskning av polisens utredningsarbete	26
Utredning och uppkläring utifrån brottstyp	28

Möjliga orsaker till att inte fler hatbrott personuppklasas	35
Låg uppkläring generellt för dessa brott	35
Ojämn kvalitet på utredningarna	36
Otillräcklig identifiering av hatbrott	37
Hatbrottmotiv utreds långt ifrån alltid	38
Problematiken kring brott med enskilt åtal	38
Målsäganden deltar inte i utredningen	39
Slutsatser och rekommendationer	41
Förbättra polisens kunskap om hatbrott och antiziganism	41
Förbättra polisens möjligheter till utredning	42
Vikten av ett gott bemötande och tillräcklig information	44
Referenser	47

Författarpresentation¹

Isabel Schoultz är fil. dr i kriminologi och verksam vid Rättssociologiska institutionen vid Lunds universitet. Hennes tidigare forskning har på ett övergripande plan handlat om hur den svenska statens förehavande regleras och vilka möjligheter som finns till upprättelse för individer. Utöver projektet om hatbrott med antiromska motiv arbetar hon för närvarande med ett forskningsprojekt kring företags försvarsstrategier vid beskyllningar om brott och med ett annat projekt kring möjligheter och begränsningar i rätten till rättshjälp.

¹ Författaren vill passa på att tacka Ann-Charlotte Anevski på Polisens Rättsavdelningen i Malmö som varit behjälplig i framtagningen av polisanmälningarna. Katarina Hammarberg och Heidi Pikkarainen på Kommissionen mot antiziganism samt Eva Tiby och Nina Törnqvist på Kriminologiska institutionen på Stockholms universitet har lämnat värdefulla synpunkter på rapporten. Ett stort tack också till referensgruppen som bidragit med viktiga kunskaper och erfarenheter i slutskedet av rapportskrivandet.

Sammanfattning

Andelen av de polisanmälda hatbrotten med antiromska motiv som personuppklarats var 2 procent år 2012 och 3 procent år 2013. Denna rapport syftar till en analys över faktorer som ligger bakom att antiziganistiska hatbrott inte uppklaras i högre utsträckning än vad som sker utan istället i stor omfattning läggs ned. Studien ska mot denna bakgrund också ge förslag på åtgärder hur tillgången till rättvisa för romer kan stärkas. Studien baseras på en genomgång av de av Brottsförebyggande rådet (Brå) identifierade polisanmälningar om hatbrott med antiromska motiv från 2012 och 2013, sammanlagt 219 polisanmälningar och tillhörande dokumentation av de utredningsåtgärder som Polisen vidtagit. Preliminära resultat av studien presenterades och diskuterades med en romsk referensgrupp som bidragit med kunskaper och erfarenheter.

I rapporten presenteras inledningsvis grundläggande statistik om de händelser som anmäls, geografisk spridning och om målsäganden till brottet. Därefter presenteras en analys av polisens utredningsåtgärder i de studerade ärendena. Mot den bakgrunden pekar rapporten på sex möjliga orsaker till att inte fler hatbrott personuppklaras. Det råder låg uppkläring generellt för de brott som anmäls, kvaliteten på utredningarna är ojämn, identifieringen av hatbrott är otillräcklig, hatbrottsmotiven utreds långt från alltid, problematiken kring brott med enskilt åtal och att målsäganden av olika anledningar inte deltar i utredningen. Slutligen presenteras de slutsatser som kan dras av studien och förslag på förbättringar. Rapporten understryker att Polisen behöver förbättrad kunskap om hatbrott och antiziganism samt förbättrade möjligheter till utredning av de polisanmälda hatbrotten. Dessutom krävs ett gott bemötande av och information till de romer som anmäler hatbrott till Polisen för att kunna öka anmälningsbenägenheten och upplevelsen av att de anmälningar som görs tas på allvar.

Inledning

Romer utgör en nationell minoritet i Sverige och omfattar grupper som kom till Sverige från början av 1500-talet.² Att romer historiskt och än idag tvingas erfar rasism, förföljelse, stigmatisering och marginalisering som en del av sin vardag beskrivs i en rad rapporter och forskningspublikationer (DO, 2004, 2012; Ds, 2014:8; Selling, 2014; SOU 2010:55; Westin et al., 2014; Wigerfelt & Wigerfelt, 2015). Begreppet antiziganism används för att synliggöra den fientlighet och de fördomar som specifikt drabbar romer (Ds, 2014:8), eller annorlunda uttryckt: ”rasistiskt grundade förhållningssätt till romer inom majoritetssamhället” (DO, 2004, s. 9).

Hatbrott har beskrivits som ”ett angrepp på de mänskliga rättigheterna och strider mot grundläggande samhällsvärderingar om människors lika värde” (Brå, 2002, s. 6). Hatbrott anses vara en dubbel kränkning eftersom det bakomliggande motivet till den kriminella handlingen är ett hat med rasistiska, främlingsfientliga eller homofoba förtecken (Brå, 2002, s. 11). Hatbrott har också beskrivits som ett budskapsbrott vilket innebär att brott mot en enskild skickar ett budskap till de som identifierar sig som tillhörande samma grupp om att inte heller de kan känna sig trygga (Chakraborti & Garland, 2009, s. 14; Perry, 2001, s. 10; Perry & Alvi, 2012). Begreppet *hat* kan vara missledande för att förstå hatbrott, istället kan brotten anses vara motiverat av *fördomar* mot vissa grupper i samhället (Chakraborti & Garland, 2009, s. 9). Hatbrott med antiromska motiv³ definieras av Brå som ”brott som begås på grund av rädsla för, fientlighet eller hat mot romer och som aktiverar en reaktion mot romer, deras egendom, institutioner eller den eller dem som är,

2 För en utförlig beskrivning av vilka grupper som ingår i den romska nationella minoriteten i Sverige se Westin, Wallengren, Dimiter-Taikon, och Westin (2014).

3 Brå använder sig av begreppet antiromska motiv. När jag hänvisar till Brås statistik kommer jag använda detta begrepp. Det kan ses som synonymt med antiziganistiska motiv.

eller uppfattas vara, romer eller representanter för romer” (Brå, 2014a, s. 66). Hatbrott är ett samlingsbegrepp för olika sorters brott som begås med vissa motiv och inte ett specifikt brott (Brå, 2014a).

Uppföljning av hatbrott mot romer beskrivs i Brås årliga statistik om hatbrott. Där uppskattades att det år 2012 hade anmälts 215 hatbrott med antiromska motiv till polisen och 233 anmälningar för år 2013. Denna studie tar utgångspunkt i Brås statistik för att granska hur polisen arbetat med de fall av hatbrott som identifierats ha antiromska motiv. Att studera polisanmälningar innebär att de flesta hatbrott som romer utsätts för inte kommer vara inkluderade. Anmälningsbenägenheten för hatbrott bedöms vara låg generellt och särskilt låg när de riktas mot romer (Polisen, 2015). Det innebär att trots att diskriminering och hatbrott mot romer förekommer frekvent, leder väldigt få av dessa incidenter till rättsliga åtgärder (Wigerfelt & Wigerfelt, 2015). Detta är således ingen studie av hatbrott mot romer, utan av polisanmälningar som har identifierats som hatbrott med antiromska motiv.

Bakgrund och uppdrag

Studien har utförts på uppdrag av Kommissionen mot antiziganism och syftar till en analys över faktorer som ligger bakom att antiziganistiska hatbrott inte uppklaras i högre utsträckning än vad som sker utan istället i stor omfattning läggs ned. Studien ska mot denna bakgrund också ge förslag på åtgärder hur tillgången till rättvisa för romer kan stärkas. Utgångspunkten för studien har varit en genomgång av de av Brå identifierade polisanmälningar om hatbrott med antiromska motiv från 2012 och 2013.

Uppdraget har bestått i att besvara två grupper av frågor, de första berör själva anmälningarna och de andra polisens utredningsarbete:

- Vilka situationer är det som anmäls? Hur fördelar sig målsäganden utifrån ålder och kön? Hur ser den geografiska spridningen ut?
- Vilka utredningsåtgärder har vidtagits? Har de vidtagna åtgärderna varit adekvata och tillräckliga? Vad är orsakerna till att dessa ärenden i så hög utsträckning läggs ned?

Utgångspunkter – om romers utsatthet och brist på förtroende för rättsväsendet

Diskrimineringsombudsmannen (DO) framhåller att det finns en okunnighet kring att svenska staten svarat för en stor del av diskrimineringen mot romer som går tillbaka till 1500-talet (DO, 2004, s. 2). Tvångsomhändertagande av barn och tvångssteriliseringar är del av de övergrepp som varit en del av en statlig praktik (se bland annat Tydén, 2002). En annan del av diskrimineringen består i de statliga och kommunala kartläggningar och registreringar som skett från början av 1900-talet till nutid (Ds, 2014:8; Westin et al., 2014). I Vitboken (Ds, 2014:8) konstateras att dessa kartläggningar har spelat en roll

för framväxten av fördomar mot romer samtidigt som det skapat en misstro mellan romer och myndigheter. DO (2004, 2012) framhåller att romers förtroende för myndigheter är mycket lågt, som en följd av århundranden av diskriminering. Förtroendet tycks vara särskilt lågt för socialtjänsten, polisen och domstolarna (DO, 2004, s. 25). Avslöjandet av Dagens Nyheter i september 2013 om att romer registrerats av Polismyndigheten i Skåne, har framhållits ytterligare underminera romers tillit till myndigheter (Kommissionen mot antiziganism, 2015; Wigerfelt & Wigerfelt, 2015).

Diskriminering av och hatbrott mot romer i Sverige ska också förstås i ljuset av en utbredd antiziganism i Europa. En rapport från Europarådet (2012) pekar bland annat på antiziganistisk retorik av folkvalda politiker, utbredd spridning av negativa stereotyper och fördomar om romer i media och ökade attacker mot romer runt om i Europa. Därtill beskriver rapporten hur europeiska länders rättsväsenden misslyckats med att reagera på diskriminering, våld mot romer och andra kränkningar av romer (Europarådet, 2012).

Kunskap om hatbrott

Definition och straffskärpningen i lagen

Definitionen av hatbrott som används inom forskning och rättsväsendet är inte enhetlig. Efter en markant ökning av brott med främlingsfientliga och rasistiska motiv under mitten av 1980-talet, deklarerade regeringen i mitten av 1990-talet att rättsväsendet skulle prioritera dess brott (Brå, 2014a). Det var dock först genom kriminologen Eva Tibys (1999) avhandling om hatbrott mot homosexuella som begreppet hatbrott introducerades i en svensk kontext. Hatbrott är ingen egen brottsrubricering i Sverige (Granström, 2008) och i den meningen inget specifikt brott utan ett samlingsbegrepp. I Brås rapport om hatbrott framgår att ”[f]örutom hets mot folkgrupp, olaga diskriminering och straffskärpningsregeln, finns i brottsbalken inga specifika lagrum som reglerar den typ av brott som brukar betecknas som hatbrott.” (Brå, 2014a, s. 17).⁴ Den straffskärpning som infördes som ett tillägg till brottsbalken kap 29 paragraf 2, punkt 7 i juli 1994, har senare kommit att benämnas *hatbrottsregeln*, trots att begreppet hatbrott inte nämns som begrepp varken där eller i propositionen (Brax, 2014). Punkt 7 anger att ”om ett motiv för brottet varit att kränka en person, en folkgrupp eller en annan sådan grupp av personer på grund av ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse, sexuell läggning eller annan liknande omständighet” ska det räknas som försvårande omständighet vid bedömningen av straffvärdet. Det innebär att om det kan anses bevisat att något av dessa motiv finns vid ett brott exempelvis misshandel eller skadegörelse kan straffet blir skarpare än det annars hade blivit (Granström, 2012).

⁴ Tiby (2011) inkluderar också förolämpning som ett specifikt brott som hatbrottsetiketten kan fästas på.

Brax (2014) visar att den svenska lagstiftningen är otydlig när det kommer till formuleringen *med motiv att kränka*. Huruvida det ska tolkas som en avsikt att kränka, som att brottet begåtts på ett sätt som förväntas vara kränkande eller om det ska tolkas som varför brottet begåtts, dvs. motivet. Brax (2014) menar vidare att det inte heller finns mycket vägledning i praxis kring vilken betydelse hatet fått för valet av påföljd. Det finns inte heller någon gemensam internationell förståelse för vad hatbrott är (Brax & Munthe, 2015). Dessa otydligheter kan antas påverka polisens arbete med hatbrott.

Anmälningsbenägenhet vid utsatthet för hatbrott

Brå (2014a) konstaterar att anmälningsbenägenheten påverkas av en rad faktorer, exempelvis att anmälaren inte tror att brottet kommer redas ut, att den som blivit utsatt inte definierar händelsen som ett hatbrott, att den utsatta känner skam eller rädsla för eventuella repressalier från gärningspersoner eller rädsla för att inte bli tagen på allvar eller inte bli trodd inom rättsväsendet. I rapporten nämns också andra faktorer som kan påverka anmälningsbenägenheten. Om gärningspersonen är okänd kan det vara lättare att anmäla än om personen är någon som målsäganden riskerar att stöta på i vardagen. För personer utan uppehållstillstånd i Sverige kan rädslan att anmäla vara förknippad med risken för utvisning. Om intresseorganisationer förespråkar eller avråder från att polisanmäla kommer det också spela in (Brå, 2014a).

Förtroende för och erfarenheter av bemötande av polisen har också framhållits vara av betydelse för om en anmälan sker (Brå, 2014a). Anmälningsbenägenheten vad gäller hatbrott bedöms vara låg för alla utsatta grupper (Brå, 2014a; Polisen, 2015). Polisens utsedda utredare för att utveckla arbetet med att bekämpa hatbrott skriver i en debattartikel i DN (2014-12-20) att anmälningsbenägenheten bland romer är särskilt låg. Detta som en effekt av det låga förtroendet för polisen, där rädslan för att bli registrerad av polisen också framförts av företrädare för romer. Wigerfelt and Wigerfelt (2015) undersöker genom intervjuer romers vardagliga erfarenheter av trakasserier, diskriminering och hatbrott. Bland de intervjuade fanns ett lågt förtroende för polisen som angavs medföra att utsattheten för hatbrott inte anmälades. Andra anledningar som framfördes i intervjuerna till att inte anmäla kränkningar var att diskriminering och rasism mot romer blivit normaliserad.

Vid en genomgång av studier i huvudsak från Storbritannien kring romers tillgång till rättvisa konstaterar Mason et al. (2009) bland annat att det finns bevis för att brott mot romer är kraftigt underrapporterade, att romer har mycket negativa erfarenheter av mötet med polisen och att diskriminering mot romer också existerade inom rättsväsendet. I en rapport från Brå (2008) om diskriminering i rättsprocessen uppger rättsliga aktörer att vissa etniska minoritetsgrupper, däribland romer, missgynnas mer än andra och är särskilt utsatta för stereotypa föreställningar.

Rättsväsendets arbete med hatbrott

Brå (2002) påtalar i sin uppföljning av rättsväsendets insatser mot hatbrott att kvaliteten i brottsutredningar behöver höjas. Bland annat menar åklagare som deltar i studien att utredningarna inte sällan brister i att säkra bevis som syftar till att styrka rasistiska, främlingsfientliga eller homofobiska motiv, vilket minskar möjligheterna till fällande dom. Sedan början av 2000-talet har det tagits initiativ från rättsväsendets myndigheter för att förstärka arbetet mot hatbrott (Brå, 2002). Tio år senare skriver dock Åklagarmyndigheten (2012, s. 4) i sin rapport att med tanke på den låga andel av anmälningar med hatbrottsinslag som leder till åtal ”finns det anledning att anta fel eller missgrepp fortfarande begås någonstans i utredningsarbetet som i sig är så allvarliga att de påverkar lagföringen”.

En av tankarna med straffskärpningsregeln var att uppmärksamma motivet bakom gärningarna för att säkra bevisning redan på förundersökningsstadiet (Prop., 1993/94:101). Snabba och precisa förstahandsåtgärder där bevisning säkras är också något som Åklagarmyndigheten (2012) slagit fast som en framgångsfaktor för att hatbrottsmotiv ska identifieras. Utifrån Åklagarmyndighetens riktlinjer från 2002 ska en åklagare överta förundersökningen om det finns en misstänkt person och ett hatbrottsmotiv uppdragats (Åklagarmyndigheten, 2012). För att detta ska ske, krävs således att ett hatbrottsmotiv identifieras av polisen.

När en anmälan inkommer till polisen finns en obligatorisk fråga om det kan vara frågan om ett hatbrott. Den så kallade hatbrottsmarkeringen tillkom 2008 (Brå, 2014a) och innebär i praktiken att oavsett brottstyp måste frågan om det är ett misstänkt hatbrott eller inte besvaras av den som tar upp anmälan (Polisen, 2015). Att identifiera ett hatbrott kan vara svårt, framförallt

om målsäganden inte själv lyfter fram de motiv som skulle kunna ligga bakom brottet, på grund av exempelvis skamkänslor, rädsla eller för att målsäganden tror sig få ett sämre bemötande av polisen (Polisen, 2015). Av den anledningen är polisens kunskap om hatbrott avgörande för identifieringen av ett hatbrottsmotiv på ett tidigt stadium.

Mellan 2008 och 2011 har Brå specialstuderat polisens hatbrottsmarkering i ärendehanteringssystemet Rationell Anmälansrutin (RAR). Polisens hatbrottsmarkering matchades mot de anmälningar som Brå identifierat som hatbrott. Under 2011 var det knappt en tredjedel (27 procent) som överlappade varandra. Resterande var antingen sådana där Brå bedömde det vara ett hatbrott där polisen inte markerat (29 procent) eller sådana där polisen markerat anmälan som ett hatbrott men där Brå inte ansett att det varit ett hatbrott (44 procent). Vid en genomgång av de av polisen identifierade som hatbrott kunde en liten andel (6 procent) bedömas som hatbrott även av Brå. Sammanfattningsvis fastslår Brå att många av polisens anmälningar är felmarkerade, att diskrepansen mellan polisens och Brås bedömning fortfarande är stor men att den minskat under perioden granskningen gjorts (Brå, 2012). Polisen har också i sin tillsynsrapport konstaterat att många ärenden felaktigt markerats som ett hatbrott av polisen vid mottagandet av anmälan (Rikspolisstyrelsen, 2013). Att polisens hatbrottsmarkering inte fungerat som avses får konsekvenser också för åklagarens möjligheter som förundersökningsledare (Åklagarmyndigheten, 2012). Den stora andelen felaktiga markeringar kan sättas i relation till att det saknas en enhetlig definition av hatbrott och att Brå genom en enkät till Polismyndigheterna upptäckte att flera Polismyndigheter helt saknade handlingsplan, tydlig definition av hatbrott och instruktioner för hur hatbrottsmotiv ska identifieras i en anmälan (Brå, 2011).

Inom polisen har hanteringen av hatbrott skiljt sig åt. I Stockholm och Malmö har det funnit så kallade hatbrottsgrupper med särskilt utsedda utredningsgrupper.⁵ Dessa grupper har arbetat med anmälningar som hatbrottsmarkerats men också följt upp vissa brottstyper för att identifiera hatbrott där ingen markering gjorts av den som tagit upp anmälan. Andra polismyndigheter har haft utsedda utredare medan på de flesta polismyndigheter har hatbrott utretts på samma sätt som andra brott, det vill säga utan utsedda utredare. Utbildningsnivån varierar också mycket över landet (Brå, 2014a). Polisen beskriver själva att inom en del polismyndigheter har det inte skett någon in-

5 Startade först hösten 2012 i Malmö (Brå, 2014a).

ternutbildning de senaste 6-8 åren (Polisen, 2015). Polisen noterar i en inspektionsrapport att om polismyndigheten prioriterat hatbrott genom utbildningar, hatbrottsgrupp eller särskilt utsedda utredare med hatbrottskompetens har det påverkat identifieringen av hatbrott vid anmälningsupptagningen. Inspektionsgruppen framhåller också att i stora delar av de anmälningar som de granskat har hatbrottsmotivet inte utretts tillräckligt. I flera fall där det funnits en skäligen misstänkt, har förundersökningsledarskapet inte gått till åklagaren även om så borde ha skett (Rikspolisstyrelsen, 2013).

Få av de anmälda hatbroten leder till åtal. Vid Brås uppföljning av hatbroten som anmäldes år 2000 visade sig åtalsfrekvensen för hatbrott vara väsentligt skilda för olika brottstyp, där misshandel var den som oftast ledde till åtal (Brå, 2002). Åtalsfrekvensen är med andra ord kopplad till brottstypen. Hur hatbrottet utreds får dock också självfallet betydelse för om det kan leda till åtal. Polisen behöver exempelvis ha kunskaper om vilka frågor som ska ställas till målsägande, misstänka och vittnen och vilka bevisning som ska säkras för att ett hatbrott ska gå att bevisa i domstol (Brå, 2011, s. 29).

Väl i domstolen har det påtalats från flera håll att straffskärpningsregeln används i väldigt liten omfattning och när den väl tillämpas är det svårt att se vilken påverkan den fått på straffmätningen (Brå, 2002; Granström, 2012; Tiby & Sörberg, 2006). Brå (2002) har rekommenderat att domstolarna tydligare bör ange hur straffvärdet påverkats av att det varit frågan om ett hatbrott. Att det saknas praxis i domstol bedöms få betydelse för polisens och åklagarnas arbete med hatbrott, där det fortfarande finns liten vägledning att tillgå (Brå, 2011).

Material och tillvägagångssätt

Material

Denna studie är baserad på polisanmälningar från 2012 och 2013 som av Brå identifierats som hatbrott med antiromska motiv. Brås hatbrottsstatistik är framtagen genom sökningar med hjälp av identifierade sökord⁶ i ett slumpmässigt urval om hälften av anmälningarna från utvalda brottskategorier som exempelvis våldsbrott, olaga hot, ofredande, ärekränkning, hets mot folkgrupp, olaga diskriminering och skadegörelse.⁷ Därefter sker en manuell granskning i tre olika steg för att fastställa om en anmälan innehåller ett hatbrottsmotiv (Brå, 2014a).

Förutsättningarna för att ett hatbrott ska finnas med i Brås statistik är att det polisanmäls, att hatbrottsmotivet uppmärksammas i anmälsans fritext, att det rör en brottskod som ingår i Brås urval, att anmälan innehåller något av de sökord Brå använder för att identifiera hatbrott, att motivet sedan motsvarar Brås definition av hatbrott och att det bedöms som ett möjligt hatbrott av Brå (Brå, 2014a). Även om Brås statistik bedömts som en av de bästa i Europa anses den ändå bara fånga upp en del av de hatbrott som anmäls (Brå, 2011).

År 2013 identifierade Brå 233 anmälningar med antiromska motiv. För år 2012 rör sig om sammanlagt 215 anmälningar. Hatbrott med antiromska

6 I sökordslistan finns bland annat följande begrepp: gypsy, romer*, romsk*, sigenare, zienar*, zigen*, tattar* och (*near*) resande folk (Brå, 2014b).

7 För en fullständig lista på vilka brottskoder som ingår samt de sökord som används se Brås tekniska rapport (Brå, 2014b).

motiv står för 4 procent av det totala antalet hatbrott identifierade av Brå både 2012 och 2013. Eftersom statistiken bygger på en urvalsundersökning innebär det att av det uppskattade antalet hatbrott mot romer har det gått att identifiera polisanmälan i ungefär hälften, sammanlagt 219 stycken för åren 2012 och 2013. Det är dessa identifierade polisanmälningar och de utredningsåtgärder som vidtagits i dessa fall som ingår i den här studien.

Studiens tillvägagångssätt

För att få tillgång till polisanmälningar om hatbrott mot romer gjordes en beställning från Brå på ärendenumren för anmälningarna om hatbrott med antiromska motiv, samt grundläggande information om anmälningar som redan kodats av Brå (exempelvis om huvud- och bibrottskategori, tillvägagångssätt, brottsplatsen, relation mellan gärningsperson och den utsatta och uppkläring). Utöver det beställdes information om målsägande på en aggregerad nivå, det vill säga hur många av målsägande som var män och kvinnor och vilken ålder de hade vid anmälningstillfället.

Ärendenumren från Brå användes sedan för att få del av polisens utredningsmaterial från ärendehanteringssystemen RAR och DurTvå. Polisanmälan tillsammans med material om polisens utredningsåtgärder i respektive ärende begärdes ut från Polisens sju regioner utifrån var brotten anmäls.⁸ Därutöver fanns en grupp anmälningar som hanterats av avdelningen för Särskilda utredningar (tidigare interna utredningar) som också begärdes ut. När polisanmälningarna och tillhörande utredningsmaterial sammanställts inom respektive region skickades det till Polisen i Malmö för utlämning. Den stora majoriteten av det material som begärdes ut sammanställdes i Polisregionerna och kunde därmed ingå i studien. Totalt saknades fyra polisanmälningar i sin helhet och i minst tio anmälningar saknades någon form av information, exempelvis har inte förhören skickats med (men det framgår att förhör hållits). Där information saknas har antingen hela ärendet eller enskilda variabler räknats som bortfall. Grundläggande information om brottstyp och uppkläring finns dock för alla 219 anmälningar. Utöver polisanmälningarna och utredningsmaterialet har uppgifter om anmälningarna hatbrottsmakerats av polisen eller inte begärts ut från polisregionerna, detta framgick nämligen säl-

⁸ 1 januari 2015 ersattes de tidigare 21 polismyndigheterna med en nationell Polismyndighet, uppdelad i sju regioner. Anmälningar var uppdelade efter den Polismyndighet där de blivit anmälda.

lan av själva anmälan. Polisanmälningarna och polisens utredningsmaterial i respektive ärende har sedan lästs och kodats för att bilda en uppfattning om vilka åtgärder som vidtagits efter en anmälan kommit till polisen.

Referensgruppsamtal

När analysen av polisens utredningsarbete färdigställdes presenterades och diskuterades rapporten med en romsk referensgrupp bestående av 12 personer. Syftet med samtalet var dels att presentera preliminära resultat, dels att ta del av deltagarnas kunskaper och erfarenheter. Under samtalet lyfte deltagarna flera aspekter som har inkluderats i rapportens slutsatser och rekommendationer. Kommissionen mot antiziganism ansvarade för att organisera och dokumentera referensgruppsamtalet.

Resultat

Resultatdelen i denna rapport är uppdelad på följande vis. Inledningsvis presenteras grundläggande statistik om de händelser som anmälts, geografisk spridning och om målsäganden till brottet. Därefter presenteras en analys av polisens utredningsåtgärder i de studerade ärendena. Analysen av polisens utredningsarbete och uppkläring sker först på ett övergripande plan, därefter uppdelat efter olika brottstyper som anmälts. Efter det förs en diskussion kring möjliga orsaker till att inte fler hatbrott personuppkläras och sist presenteras studiens slutsatser och förslag på förbättringar med utgångspunkt i hur tillgången till rättvisa för romer kan stärkas.

Polisanmälda hatbrott med antiromska motiv - statistik

Typ av brott som anmälts

Olaga hot/ofredande är den vanligaste brottstypen som är anmäld under 2012 och 2013 (41 procent av alla anmälningar med antiromska motiv). De därefter vanligaste brottstyperna är ärekränkning (20 procent) och olaga diskriminering (14 procent). Resterande brott är hets mot folkgrupp (9 procent), våldsbrott (8 procent), skadegörelse (3 procent) klotter (1 procent) och vad som kategoriserats som övriga brott (6 procent).

Vid en jämförelse med hatbrott av andra motiv var olaga diskriminering betydligt vanligare vid antiromska motiv och andelen våldsbrott förhållandevis låg i jämförelse med andra hatbrottsmotiv (Brå, 2014a).

Tabell 1. Antal och andelar polisanmälningar om hatbrott med antiromska motiv anmälda under 2012 och 2013 uppdelade efter huvudbrott.

Huvudbrott	Antal	Procent
Hot och ofredande	89	41
Ärekränkning	43	20
Olaga diskriminering	30	14
Hets mot folkgrupp	19	9
Våldsbrott	17	8
Övriga brott	13	6
Skadegörelse	7	3
Klotter	1	1
Total	219	100

De olika brottstyperna kommer att diskuteras mer i detalj nedan i samband med det utredningsarbete som gjorts.

Geografisk spridning, tillvägagångssätt och plats

Flest anmälningar har gjorts i de län som omfattar landets tre största städer: Skåne län (22 procent), Stockholms län (18 procent) och Västra Götalands län (15 procent).

Majoriteten, sammanlagt 61 procent, av brotten som anmäldes skedde direkt mot person, antingen utan att fysisk kontakt förekom eller utan att interaktion förekom, ofta i form av olaga hot eller ofredande (Brå, 2014a). Internet är det därefter vanligaste tillvägagångssättet (11 procent) och därefter direkt mot person med fysisk kontakt (exempelvis, knuffar, slag eller blivit spottad på) (8 procent). Andra mindre vanliga tillvägagångssätt var exempelvis telefon, sms och brev.

Enligt Brås kategorisering är den vanligaste brottsplatsen ”Övriga platser” (sammanlagt 23 procent) vilket innefattar exempelvis tvättstugor, campingplatser, andra personers hem och inom myndigheter.⁹ Andra vanliga brottsplatser är ”Allmän plats” (19 procent) ”Hemmet” (16 procent) och ”Internet” (11 procent). Andra mindre vanliga brottsplatser är exempelvis skola, arbetsplats och offentlig transport.

⁹ I 2013 års statistik särskildes ”serviceställe” från kategorin ”övrig plats” och anges som den tredje vanligaste brottsplatsen det året (16 procent).

Målsägande och relationen till gärningsperson

Fördelningen utifrån kön av de som polisanmält hatbrotten är relativt jämn, 52 procent kvinnor och 48 procent män.¹⁰ Att könsfördelningen är jämn för alla anmälningar kan dock dölja att män och kvinnor utsätts för och anmäler olika former av hatbrott. Åldersmässigt, är majoriteten (53 procent) av målsäganden mellan 20-39 år, 23 procent är 40-54 år, 15 procent är barn (upp till 19 år) och 8 procent är 55 år eller äldre.¹¹ Den relativt stora andelen målsäganden som är barn, är något som också kommer framhållas nedan som slående vid läsningen av polisanmälningarna. En analys av eventuella köns- och ålderskillnader i utsatthet för och anmälan av hatbrott är dock inget som denna rapport förmår fördjupa.

Vid läsningen av polisanmälningar framstår nästintill alla målsäganden vara bosatta i Sverige. Den våg av brott som drabbat romer främst från Rumänien och Bulgarien som tillfälligt befinner sig i Sverige, återfinns som förväntat inte i dessa polisanmälningar. Två polisanmälningar antyder dock att målsäganden är medborgare i annat EU-land, men i inget av fallen är det målsäganden själv som anmält brottet de utsatts för.

Vid anmälningarna har gärningspersonerna främst identifierats som serviceperson, exempelvis på bensinstationer och livsmedelsbutiker (31 procent), som okänd person (23 procent), som granne (21 procent) eller en för målsägande känd person eller grupp (16 procent). Andra former av relationer som är mindre vanliga är exempelvis skolkamrat eller kollega. Båda kategorierna serviceperson och granne har höga andelar i jämförelse med andra hatbrottsmotiv (Brå, 2014a), vilket är ett mönster som kommer framgå tydligt nedan.

Uppgifterna om vilken typ av brott som anmäls, dess geografiska spridning, vilket tillvägagångssätt som används, vilken plats det utförts på och relationen till gärningsperson ger information om romers utsatthet för hatbrott, även om de polisanmälda hatbrotten bör ses om en mycket liten del av de hatbrott som romer utsätts för. Det polisanmälningarna visar är att hatbrott med antiromska motiv sker i vardagssituationer genom hot, ofredande, förtal, förolämpning och diskriminering på serviceställen som mataffär och bensinstation, av grannar och på internet. Denna utsatthet i vardagen är också något som andra studier framhållit (DO, 2004, 2012; Wigerfelt & Wigerfelt, 2015).

10 I fördelningen är de anmälningar där uppgifter om kön saknas (sammanlagt 11 procent av det totala antalet) borträknade.

11 I fördelningen är de anmälningar där uppgifter om ålder saknas (sammanlagt 10 procent av det totala antalet) borträknade.

Granskning av polisens utredningsarbete

Handlagda och uppklarade hatbrottsärenden

Andelen av de anmälda hatbrotten med antiromska motiv för 2012 som personuppklarats var 2 procent. Motsvarande siffra för de hatbrott som anmäldes 2013 var 3 procent.¹² Personuppklarade innebär här att en person bundits till brottet genom åtalsbeslut men personuppklarade kan också innebära strafföreläggande eller åtalsunderlåtelse (Brå, 2015a). Brås statistik sträcker sig enbart fram till polisens eller åklagarens utredningsbeslut. Hur många av de personuppklarade som resulterat i fällande dom i domstol och eventuell straffskärpning framgår inte.

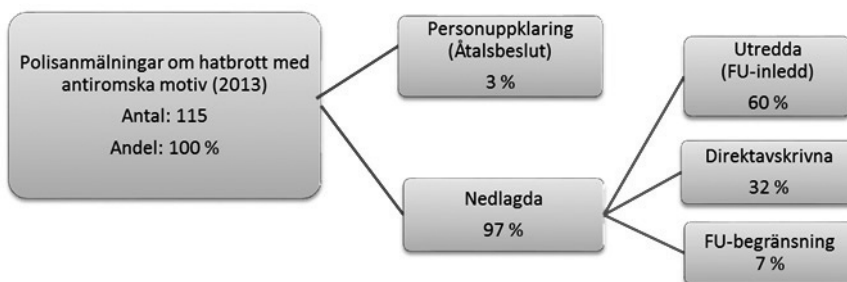
Hatbrott med antiromska motiv har lägre andel personuppklarade anmälningar i jämförelse med samtliga hatbrottsmotiv där andelen personuppklarade legat på 5 procent för anmälda brott 2012 och 2013. Den lägre andelen personuppklarade brott med antiromska motiv kan enligt Brå (2014a) bero på att ärekränkning och olaga diskriminering som är vanliga brottstyper vid antiromska hatbrott överlag har en låg andel personuppklarade.

Figur 1 omfattar polisanmälningar om hatbrott med antiromska motiv anmälda 2013. Hur handläggning och uppklaringen redovisas har förändrades mellan 2012 och 2013 från att ha redovisat uppklarade brott till att redovisa handlagda ärenden. Eftersom båda åren då inte kan presenteras i samma modell presenteras här enbart handläggningen av anmälningarna från 2013.¹³ Ingen förändring har skett avseende redovisningen av personuppklarade ärenden, vilket gör att dessa siffror är helt jämförbara mellan åren. Den nya redovisningen gör det däremot tydligare huruvida ärenden lagts ner efter att en utredning har inletts eller om de direktavskrivits.¹⁴ Av den nya kategoriseringen framgår också om nedläggningen grundar sig i en förundersökningsbe-gränsning (Brå, 2015a).

12 Personuppklarade är baserad på andelen uppklarade hatbrottsanmälningar efter huvudbrott som handlades från anmälningsdagen fram till 31 maj 2015 när uttaget av statistiken gjordes. Värt att notera är också att på grund av ett fel i uttaget av upklaringsstatistiken blev figurerna i Brås hatbrottsrapport från 2014 felaktiga och har justerats i den nyare rapporten (Brå, 2015a).

13 Vid en manuell kodning av ärendena från 2012 är andelen nedlagda där förundersökning inletts och där den inte inletts liknande som för 2013.

14 För exempel på när direktavskrivning sker se Brå (2015a).



Figur 1. Handlagda polisanmälningar om hatbrott med antiromska motiv anmälda under 2013. Notera att till följd av avrundningar summerar inte de tre formerna av nedlagda ärenden till hundra.

Av figuren framgår att den stora majoriteten av ärenden som anmäldes under 2013 lades ner (97 procent). Av de nedlagda ärendena avskrevs 32 procent direkt medan i 60 procent inleddes förundersökning. Förundersökningsbegränsning (FU-begränsning), som skett i 7 procent av de nedlagda ärendena, innebär att polis och åklagare använt möjligheten att förbise lindrigare brott.¹⁵ Förundersökningsbegränsningen har skett både vid direkt avskrivning och där förundersökning först inletts. Av de 3 procenten som lett till personuppklaring har alla varit åtalsbeslut och därmed förekommer inte strafföreläggande eller åtalsunderlåtelse. I vilken utsträckning en förundersökning inletts skiljer sig mellan olika huvudbrott, vilket kommer uppmärksammas senare i rapporten. Som nämnts ligger andelen personupplärd lägre vid hatbrott med antiromska motiv än för samtliga hatbrottsmotiv. I jämförelse med samtliga motiv av identifierade hatbrott 2013 är andelen anmälningar som utreds däremot något högre, andelen som direktavskrivits något lägre och FU-begränsningarna något lägre för de anmälda hatbrotten med antiromska motiv (Brå, 2015a).

Att förundersökning inleds säger dock inte så mycket om vilken form av utredning polisen vidtagit vid en anmälan. I knappt två tredjedelar av de ärenden där förundersökning inletts (som senare antingen lett till åtal eller nedläggning) är någon form av utredning dokumenterad. Det kan röra sig om förhör med målsägande, vittnen eller utpekad gärningsperson, dokumenterade försök till identifiering av den utpekade eller annan dokumentation av händelsen har gjorts i syfte att utreda vad som hänt. Någon form av förhör har hållits i ungefär en tredjedel av alla anmälningar. Vanligast är att förhör hålls med målsägande. I många fall har det funnits en utpekad person som är

¹⁵ För exempel på när FU-begränsning kan ske se Brå (2015a).

identifierad med namn, i andra fall finns bara signalement på den utpekade (exempelvis en butiksanställd) och i andra finns ingen information om gärningspersonen. När det finns en identifierad person med namn hålls förhör med denna i ungefär en tredjedel av anmälningarna.

Detta innebär att i en dryg tredjedel av de där förundersökning inleds finns ingen dokumenterad utredning från polisens sida. Det bör tilläggas, att det är möjligt att utredningsåtgärder vidtagits som inte dokumenterats i förundersökningsmaterialet som jag tagit del av. Analysen ger dock en indikation om att förundersökning inleds, inte nödvändigtvis innebär att några utredningsåtgärder vidtas. För att få större klarhet i utredningsåtgärder och uppkläring har olika brottstyper som anmälts studerats var för sig.

Utredning och uppkläring utifrån brottstyp

Nedan redovisas anmälningarna från 2012 och 2013 som identifierats som hatbrott med antiromska motiv utifrån den brottstyp som anmälts (huvudbrott). Fokus i beskrivningarna kommer ligga på vad det är för händelser som anmälts, om förundersökning inletts, vilka utredningsåtgärder som vidtagits och hur stor andel som personuppklarats. Andelen ärenden som personuppklarats i materialet jämförs med den generella andelen personuppklarade ärenden inom respektive brottstyp.¹⁶ När det gäller personuppkläring uppdelat på olika brottstyper rör det sig om väldigt få till antalet. Ett enskilt ärende som går till åtal får stort utslag i andelen som leder till åtal, därför måste slutsatserna och jämförelserna om uppkläring läsas med försiktighet.

Hot och ofredande

Hot och ofredande står för totalt 89 anmälningar. I en stor del av de anmälningar som rör ofredande och olaga hot är den utpekade gärningspersonen en granne. Oftast beskrivs ofredanden och hoten i polisanmälningarna vara riktade direkt mot en person, men det förekommer också skriftliga hot och ofredande. Det förekommer polisanmälda dödshot mot enskild person eller mot romer i allmänhet, exempelvis: "Alla zigenare ska dö". Hot och ofredanden från grannar beskrivs i anmälningarna ha riktats mot en hel familj, mot en enskild person eller mot barn. Det kan röra sig om att en granne utsätter

¹⁶ Uppgifter över personuppklarade brott oavsett hatbrottsmotiv eller inte är hämtade från Brås webbsida utifrån brottstyp och år: <http://www.bra.se/bra/brott-och-statistik/statistik/handlagda-brott.html>

ett barn för ofredande utanför bostaden genom att kalla barnet för ”jävla zigenarunge” och rikta indirekta hot om att ”ni ska passa er, annars...”. I fler anmälningar uppges barnen blivit så rädda att de inte längre vågar vara ute på gården. I anmälningarna finns också flertalet exempel på hot och ofredande på offentliga platser av både för målsäganden kända och okända personer. Andra vanliga anmälningar rör hot och ofredande antingen via telefon eller sms av bekanta personer och i några fall okända personer. Likaså förekommer anmälningar om hot och ofredanden på internet men anmälningarna där brottsplatsen är internet är något oftare anmälda som hets mot folkgrupp eller som ärekränkning. I några fall rör det sig också om ofredanden eller hot från servicepersoner, såsom busschaufför, hyresvärd eller butiksanställd.

Förundersökning inleds i 75 procent av alla anmälningar om hatbrott med antiromska motiv. I hälften av alla anmälningar om hot och ofredande finns någon form av utredning dokumenterad i materialet från polisen. När utredning görs är det oftast i form av förhör med målsäganden, men det förekommer också förhör med den utpekade/misstänkte och vittnen. Dokumentation i form av exempelvis brev eller utskrivna internetsidor finns också i relativt många ärenden. När förhör hålls med både målsägande och utpekad/misstänkt står ofta ”ord mot ord”. I vissa av dessa fall har polisen försökt begära in videoövervakningsbilder. I förhören är det däremot relativt ofta som själva hatbrottsmotivet inte utreds. I några av utredningarna har målsägande själva velat att polisen lägger ner ärendet.

En av de 89 anmälningarna om hot eller ofredande leder till personuppläring, vilket motsvarar 1 procent. Det går att jämföra med att personuppläringensprocent för olaga hot generellt för 2012 var 12 procent och för 2013 var det 11 procent och personuppläringensprocent för ofredande generellt för 2012 var 5 procent och för 2013 var det 4 procent. Den anmälan som leder till personuppläring är ett ärende om hot och ofredande på internet, ärendet är väldokumenterat av polisen och ansvarig person för hemsidan identifieras. Intressant att notera är att samma hemsida anmäls på fler ställen i Sverige med annan brottsrubricering (hets mot folkgrupp) men läggs ner av polisen. Av materialet framgår det inte att de lagts ner på grund av att det dubbelanmäls, vilket kunde varit möjligt, utan för att ytterligare utredningsåtgärder inte förväntas leda fram till åtal och att uppgifterna i ärendet inte ger anledning att anta att brott som hör under allmänt åtal har förövats.

Ofredande är ett brott som, om det inte förövats på allmän plats, endast åtalas av åklagaren om målsäganden anger brottet till åtal eller om åtal är påkallat ur allmän synpunkt (4 kap. 11 § BrB). I en rapport från Brå (2015b) om polisanmälda hot och kränkningar via internet resonerar åklagare att för att nå upp till kraven i lagen kan ofredandet inte röra sig om enstaka händelse eller vara utspridda över lång tid. För att olaga hot ska kunna åtalas krävs att hotet är ägnat att framkalla allvarlig fruktan och avse ett hot om brottslig gärning (exempelvis misshandel) (Brå, 2015b).

Ärekränkningsbrott

Ärekränkingsbrotten omfattar förtal och förolämpningsbrott och står för totalt 43 anmälningar. De här anmälningarna innefattar ofta förolämpningar från servicepersoner såsom butikspersonal eller polis, förolämpningar eller förtal från grannar och förtal på internet från okända eller kända personer. Ärekränkingsbrotten bygger oftast på att mycket nedsättande ord uttalas, ofta genom att använda skällsord som ”zigenare” eller ”tattare”. Av anmälningarna framgår också att kvinnor därtill förolämpas genom att kallas ”zigenarhora” eller liknande. Inte sällan innefattar förolämpningarna eller förtal anklagelser om att någon form av brott har begåtts, exempelvis ”zigenare är tjuvar”. Ärekränkingsbrotten tycks vara kopplade till föreställningar och fördomar om att romer i större utsträckning än andra grupper i samhället begår brott (se Brå, 2008). Detta tycks vara en fördom som många romer tvingas leva med i sin vardag (Wallengren & Mellgren, 2015). Polisanmälningarna som rubricerats som förtal riktat mot en specifik person, har också innehållit allmänna yttranden såsom ”zigenare borde lämna Sverige”.

Förundersökning inleds vid hälften av alla anmälningar om hatbrott med antiromska motiv där ett ärekränkingsbrott är huvudbrott. I en tredjedel av anmälningar om ärekränkning finns någon form av utredning dokumenterad i materialet från polisen. När utredning görs är det främst förhör med målsägande men det förekommer också att förhör hålls med utpekad person/misstänkt och vittnen.

En av anmälningarna som rör förolämpning leder till åtal. I ärendet som leder till åtal finns vittnen till förolämpningen och den misstänkte förnekar inte att förolämpningen sagts (men förnekar brott). Det anmälda brottet skiljer sig annars inte från många av de andra anmälningarna om ärekränkning genom att vara särskilt grovt eller uppreparande.

Att en av anmälningarna leder till personuppklaring ger en personuppklaring på 2 procent. Personuppklaringsprocent för ärekränkingsbrotten generellt för 2012 och 2013 var 1 procent, det vill säga något lägre än de anmälda fallen av hatbrott med antiromska motiv. Den låga personuppklaringsandelen generellt för dessa brott kan förklaras med att ärekränkingsbrott är så kallade målsägandebrott vilket innebär att de hör under enskilt åtal och ska primärt åtalas av målsäganden själva. Det innebär att målsäganden själv är ansvarig för att driva hela den rättsliga processen, allt från att utreda vem som gjort sig skyldig till brottet, samla bevis och väcka åtal genom att lämna in stämningsansökan till en tingsrätt (Brå, 2015b). Brå (2015b) konstaterar att det kan bli en kostsam process som också kräver kunskap, tid och ork. Under åren som här studeras kunde åklagare åtala för ärekränkingsbrott om åtal var ”av särskilda skäl påkallat ur allmän synpunkt”.¹⁷ Det kräver dessutom att det finns en angivelse av målsägande eller att målsägande är under 18 år. När utredning inleds men läggs ner har det motiverats med att åtal för brottet inte är påkallat ur allmän synpunkt eller att en angivelse saknas från målsägande.

Olaga diskriminering

Olaga diskriminering står för totalt 30 av anmälningarna om hatbrott med antiromska motiv under 2012 och 2013. Den olaga diskrimineringen som anmälts har i huvudsak skett på någon form av serviceställe såsom mataffär, bensinmack, restaurang eller campingplats. Det handlar ofta om att målsägande nekas inträde, nekas köp alternativt direkt eller indirekt anklagas för stöld. Här finns flera anmälningar mot campingplatser där målsäganden över telefon kunnat boka plats men sedan nekats plats på campingen när de anländer dit. Detta är en form av anmälningar där det ofta finns en utpekad person med namn eller tydliga signalement (såsom butikschefen eller ägaren av campingen). Bland huvudbrottet olaga diskriminering finns även en del anmälningar mot Skånepolisens så kallade ”romregister”. Registret anmäls också som tjänstefel (som återfinns under övriga brott).

Förundersökning inleds i knappt två tredjedelar av fallen som anmäls. I omkring 40 procent av anmälningarna om olaga diskriminering finns någon form av utredning dokumenterad i materialet från polisen. Utredningsåtgärderna

17 Åtalsprövningsregeln i 5 kap. 5 § BrB ändrades 1 juli 2014 genom att kravet på ”särskilda skäl” togs bort. Enligt Brå (2015b) kommer det trots ändringen fortsättningsvis innebära att åklagare väcker åtal för förtal och förolämpning i undantagsfall.

består i förhör med målsägande, med utpekad person och/eller med vittnen. Likaså händer det i några fall att övervakningsfilm begärs in.

Ett av de anmälda fallen av olaga diskriminering leder till personuppklaring. Det fallet som här leder till personuppklaring utmärker sig genom att det utreds på ett systematiskt sätt och flera olika personer hörs om det inträffade. Övervakningsfilm av det inträffade har begärts in och i förhöret ställs flera och precisa frågor till den misstänkta personen om motivet till det inträffade. Utredningen leds av hatbrottsgruppen i Stockholm. Vid liknande typer av anmälningar vidtas inte alla dessa åtgärder. Eftersom antalet anmälningar om olaga diskriminering är relativt litet, innebär det att ett personupplarat ärende motsvarar 3 procent av anmälningarna. Det kan jämföras med personupplklaringsprocent för olaga diskriminering generellt som ligger på 1 procent för 2012 och 2 procent för 2013. Skillnaden är liten och eftersom det är få anmälningar inom den brottskategorin är det svårt att dra några vidare slutsatser.

Hets mot folkgrupp

Av alla anmälningar som identifierats som hatbrott med antiromska motiv är totalt 19 anmälda som hets mot folkgrupp. Majoriteten av anmälningarna om hets mot folkgrupp förekommer på forum och hemsidor på internet. Uttalanden är inte sällan kopplat till enskilda personer men också innehållande uttalanden om romer i allmänheten. Andra former av hets mot folkgrupp som anmälts har rört uttalanden eller skrift vid demonstration, allmänna platser eller i anslutning till målsägandens hem.

Förundersökning inleds i drygt hälften av alla anmälningar om hets mot folkgrupp. I nästan lika stor andel finns någon form av utredning dokumenterad i materialet från polisen. När utredning görs handlar det om dokumentation från internet eller den fysiska platsen och förhör med misstänkt och/eller målsägande.

En av anmälningarna leder till personuppklaring. Anmälan som leder till personuppklaring rör hets mot folkgrupp på internet och där finns omfattande dokumentation och en identifierad gärningsperson. Samma sida leder till flera anmälningar; de räknas dock som nedlagda eftersom de dubbelanmäls. Att en anmälan personupplaras motsvarar 5 procent. Som redan påpekats är det svårt att dra för stora slutsatser när det rör sig om få anmälningar men personuppleringen är jämförbar med personupplklaringsprocent för hets mot folkgrupp generellt för 2012 och 2013 (5 respektive 7 procent).

Våldsbrott

Våldsbrotten står för 17 stycken av anmälningarna. De anmälda våldsbrotten innefattar misshandel utförda av okända på allmän plats, misshandel utförd av vakt, skolkamrat eller annan känd person. Under misshandeln uttalas olika kränkande uttalanden om romer.

Förundersökning inleds i över 80 procent av alla anmälningar om hatbrott som klassats som hatbrott med antiromska motiv under 2012 och 2013. I nästan lika stor andel finns någon form av utredning dokumenterad i materialet från polisen. Utredningsåtgärderna består av förhör med målsägande, med utpekad/misstänkt och med vittnen och dokumentation i form av journalanteckningar från sjukvården och bilder från kameraövervakning.

I materialet med polisanmälda hatbrott med antiromska motiv finns två fall som personupplärsats. Eftersom det är relativt få anmälningar inom denna kategori hamnar andelen personupplärsade på 12 procent. Det är den högsta andelen personupplärsade bland alla brottstyper som ingår i materialet. Andelen personupplärsade hatbrott mot romer ligger något lägre men rätt så nära personupplärsingsprocent för misshandel generellt, för 2012 var den 16 procent och för 2013 var den 15 procent.

I de två fallen som leder till personupplärsing har förhör hållits med målsägande, misstänkte och vittnen och i ett av fallen finns bevisning i form av övervakningsbilder och läkarutlåtanden. I inget av fallen av våldsbrott som personupplärsas har dock hatbrottsmotivet varit i fokus under utredningen. Ett av ärendena har dock hatbrottsmarkerats av polisen och i anmälan framgår det att målsäganden är av romsk härkomst, vilket kan tolkas som en medvetenhet om hatbrottsmotiv.

Klotter och skadegörelse

Av det totala antalet anmälningar står klotter och skadegörelse för åtta anmälningar. Klottret och skadegörelsen har riktats mot enskilda hem eller mot någon lokal som identifieras med romer, exempelvis samlingslokal, en turnerande utställning om romer och en tidningslokal. Alla anmälningar utom en, saknade identifiering av gärningsperson, även om det i ett av fallen fanns ett vittne som kunde ge signalement på gärningspersonerna.

Förundersökning inleds i två fall, men det är enbart i ett av dessa som någon form av utredning finns dokumenterad i materialet från polisen. Förhör hålls med en person som tas på bar gärning av polisen, men skadegörelsen anses ringa och läggs därför ner.

Ingen av dessa anmälningar leder därför till personuppkläring. Det är svårt att dra några slutsatser av så få anmälningar, det går dock att konstatera att personuppkläringens procent för klotter och skadegörelse generellt är låg (4 procent för 2012 och 2013).

Övriga brott - tjänstefel

Bland anmälningarna som av Brå klassats som övriga brott finns enbart anmälningar om tjänstefel av poliser, sammanlagt 13 anmälningar. Av dessa är åtta anmälningar kopplade till Skånepolisens så kallade ”romregister” och resterande kopplade till tjänstefel i samband med gripande, omhändertagande, trafikkontroll eller husrannsakan.

De anmälningar som berörde Skånepolisens registrering av romer har alla registrerats som direktavskrivna. Det är dock något missvisande eftersom utredning har gjorts vid Riksenheten för polismål av Skånepolisens registrering av romer, denna förundersökning finns dock inte med i materialet (troligtvis på grund av att det är en urvalsundersökning – se metodavsnittet). I den förundersökningen delgavs två poliser misstanke om tjänstefel men förundersökningen lades sedan ner. I resterande fem fall har två lett till att förundersökning inletts men det är enbart i en av anmälningarna som någon form av utredning finns dokumenterad i materialet från polisen. I det fallet hålls förhör med målsägande.

Inget ärende i materialet leder till personuppkläring. Jämförelsevis har även personuppkläringens procent för tjänstefel generellt varit 0 procent under både 2012 och 2013.

Ovanstående genomgång visar att polisens utredningsåtgärder och andelen som personuppklärs skiljer sig mellan olika brottstyper. Det är svårt att se något tydligt mönster bland de fall som leder till personuppkläring, förutom att de alla föregåtts av omfattande utredning. Utifrån denna genomgång kommer en diskussion föras nedan om möjliga orsaker till att inte fler hatbrott personuppklärs.

Möjliga orsaker till att inte fler hatbrott personuppklaras

Det kan tänkas finns en rad förklaringar till att hatbrott med antiromska motiv i väldigt liten utsträckning personuppklaras. Nedan redogörs för de som identifierats som betydande i det analyserade materialet.

Låg uppkläring generellt för dessa brott

Som framgått av redovisningen av polisanmälningarna uppdelade efter huvudbrottet som anmälts är personuppkläringen för brotten generellt låg. I några fall ligger anmälningarna om hatbrott med antiromska motiv något högre än de generella uppkläringensprocenten för brottstypen (ärekränkingsbrott och olaga diskriminering) och i några fall något lägre (hets mot folkgrupp, våldsbrott och klotter och skadegörelse). När det gäller hot och ofredande ligger den påtagligt lägre, framförallt jämfört med olaga hot generellt. Som påpekats kan ett enskilt ärende som leder till personuppkläring få stort utslag i andelen personuppklarade, därför måste slutsatserna och jämförelserna om uppkläring läsas med försiktighet.

Det går dock att framhålla att om hatbrotten som här studerats inte leder till märkbart högre uppkläring på personnivå än andra anmälda brott inom samma brottskategori tyder det på att om en prioritering gjorts av dessa brott har den inte fått genomslag i andelen personuppklarade brott.

Ojämn kvalitet på utredningarna

Vid läsningen av polisanmälningarna och det utredningsarbete som genomförts av polisen i enskilda ärenden framkommer en bild av att olika åtgärder vidtagits vid liknande anmälningar. Exempelvis finns det flertalet anmälningar om olaga diskriminering på bensinstation där variationen i hur väl det inträffade dokumenterades i polisanmälan är stor. De åtgärder polisen vidtagit vid tillsynes liknande anmälningar skiljer sig mellan polismyndigheter och inom samman polismyndighet; från att det avskrivs direkt till att övervakningsbilder begärs in och förhör med målsäganden, vittnen och utpekade hålls. En annan återkommande typ av anmälan är av olaga diskriminering i butik. Vid några enskilda anmälningar gör polisen en ordentlig dokumentation av målsägandens utseende och kläder och likaså grundliga förhör som relaterar till motivet till särbehandlingen. Oftast saknas dock denna dokumentation och utredning av motivet. Hemsidor som innehåller kränkande uppgifter om enskilda personer med romskt ursprung eller riktat mot romer i allmänhet tycks också hanteras väldigt olika. Vissa anmälningar verkar leda till efterforskningar om vem som ligger bakom sidan/publiceringen medan andra anmälningar läggs ner utan att det framgår att några efterforskningar gjorts.

Givetvis kan det finnas skillnader i dessa ärenden som inte framkommer i anmälan eller finnas annan dokumentation om ärendet som jag inte haft tillgång till men det framstår ändå som problematiskt att åtgärderna vid tillsynes liknande fall skiljer sig mycket åt. Det kan tolkas som ett rättssäkerhetsproblem där det brister i förutsebarhet i beslutens utfall. Det absolut minsta den som anmäler ett hatbrott borde kunna förutsätta är att det kommer hanteras någorlunda likdanat vart än i landet det anmäls. Det innebär inte att förutsebarhet är det enda som krävs för att uppnå en tillräckligt bra hantering av hatbrottsanmälningar. Om alla anmälningar avskrevs direkt vore det förutsebart men knappast rättvist mot de som utsatts för brott.

Otillräcklig identifiering av hatbrott

Som nämnts ovan finns en obligatorisk fråga om det kan vara frågan om ett hatbrott när en anmälan inkommer till polisen. I mindre än hälften (45 procent) av alla hatbrott med antiromska motiv så har polisen vid anmälningsupptagningen markerat det som ett möjligt hatbrott. Det betyder att i över hälften av anmälningarna har polisen vid anmälningsupptagningen inte uppmärksammat att det kan vara frågan om ett hatbrottsmotiv. Bland anmälningarna som inte hatbrottsmarkerats av polisen finns en stor andel ärenden som uppenbarligen borde ha utretts som hatbrott. Det finns också en stor andel där det är svårt att säga om det kan vara frågan om ett hatbrott men det beror främst på att frågan om motivet inte utretts av polisen, vilket behandlas nedan. I jämförelse med den specialgranskning som Brå (2012) gjorde fram till och med 2011 har samstämmigheten ökat från 29 procent 2011 till 45 procent för 2012 och 2013, men diskrepansen är fortfarande stor. Siffrorna är dock inte helt jämförbara eftersom de senare bara avser hatbrott med antiromska motiv och inte alla former av hatbrott.

Att en anmälan inte uppmärksammas som ett hatbrott får konsekvenser för hur den utreds. Som nämnts ovan, var en av tankarna med straffskärpningsregeln att uppmärksamma motivet bakom gärningarna för att säkra bevisning redan på förundersökningsstadiet och att snabba och precisa förstahandsåtgärder där bevisning säkras var viktiga för att kunna utreda hatbrott (Prop., 1993/94:101; Åklagarmyndigheten, 2012). Detta går förlorat när ett möjligt hatbrottsmotiv inte inledningsvis uppmärksammas av polisen. Exempelvis saknas inte sällan citering av det den utpekade sagt till målsäganden, vilket kan bli viktigt i en utredning om hot, ofredande, förtal och förolämpning. När förhören genomförs och en anmälan inte identifierats som ett hatbrott kan viktiga frågor för att utreda brottet komma att utelämnas. Liknande påpekande görs av Brå (2011, s. 29) om att polisen behöver ha kunskaper om vilka frågor som ska ställas till målsägande, misstänkta och vittnen och vilka bevisning som ska säkras för att ett hatbrott senare ska gå att bevisa i domstol.

Utifrån Åklagarmyndighetens riktlinjer från 2002 ska en åklagare överta förundersökningen om det finns en misstänkt person och ett hatbrottsmotiv uppdragats (Åklagarmyndigheten, 2012). Enligt denna princip har åklagarledda förundersökningar inte skett så ofta som det borde. Det finns dock ingen tendens i materialet att åklagarledda förundersökningar lett till mer eller bättre utredning. Bland de som personuppkärlas förekommer både an-

mälningar där åklagare övertagit förundersökningsledarskapet och där de inte gjort det. Att förundersökningsledarskapet inte gått till åklagaren i flera fall där det funnits en skäligen misstänkt konstateras också i en uppföljning av hatbrottsarbetet inom polisen (Rikspolisstyrelsen, 2013).

Hatbrottsmotiv utreds långt ifrån alltid

Följden av att kunskapen om hatbrott och hur de kan identifieras brister, kan bli att anmälningar inte utreds tillräckligt. I det studerade materialet finns många fall där frågan om det rör sig om ett hatbrott inte är ordentligt utredd. När begrepp som ”tattare” och ”zigenare” används som skällsord, framstår det inte som regel att målsägande vid anmälningstillfället eller i förhör tillfrågas om hen identifierar sig som rom eller om hen tror att den utpekade personen har uppfattat målsäganden som rom. Att den typen av frågor inte ställs tyder på att polisen inte uppmärksammar att det kan röra sig om ett hatbrottsmotiv. Liknande slutsatser har polisen själva dragit vid en granskning av hatbrottsanmälningar och kommer fram till att i stora delar av anmälningarna har hatbrottsmotivet inte utretts tillräckligt (Rikspolisstyrelsen, 2013).

Det förekommer dock att förhören är utförda på ett sätt att motivet tydligt utreds. Exempelvis i ett förhör kring olaga diskriminering ställs specifika frågor om exakta formuleringar som sagts under händelsen och frågor till målsäganden såsom: ”Frågade han er om ni var romer?” och ”På vilket sätt syns det att ni är romer?”. I förhöret med den utpekade är frågorna inte utskrivna, men av sammanfattningen att döma verkar den misstänkte tillfrågas om sin syn på romer. Denna typ av detaljerade förhör med fokus på hatbrottsmotivet hör dock till ovanligheten.

Problematiken kring brott med enskilt åtal

Ärekränkingsbrotten (förtal och förolämpningsbrott) omfattas av så kallat enskilt åtal, de ska primärt åtalas av målsägande själva vilket innebär att de flesta läggs ner. För det första krävs att det finns en angivelse från målsäganden om att det ska utredas och åtalas (eller att målsägande är under 18 år). För det andra, ska ärekränkingsbrotten bara drivas av åklagare om åtal ”anses påkallat ur allmän synpunkt” (5 kap. 5 § BrB). Att förstå vad det innebär är inte helt enkelt. I materialet förekommer det anmälningar som möjligen skulle

kunna uppfattas som påkallat ur allmän synpunkt, exempelvis upprepat förtal på olika internetsidor av en person som är representant för en romsk förening.

Enligt Åklagarmyndighetens egna rekommendationer bör ett allmänt åtal övervägas om det är frågan om systematiska förolämpningar som pågått under en tid eller vid mycket allvarliga förolämpningar av särskilt kvalificerad art (Åklagarmyndigheten, 2014). I rapporten från Brå om hot och kränkningar via internet konstateras av åklagarna att det är få anmälningar om ärekränkingsbrott som ”passerar nålsögat” (Brå, 2015b, s. 89).

Målsäganden deltar inte i utredningen

En annan orsak till att anmälningar läggs ner är för att målsäganden inte medverkar till att ärendet drivs vidare. Olika anledningar till det framkommer i polisens utredningsmaterial. Det kan vara frågan om att det gått en tid sedan anmälan lämnats in, ofredanden har upphört eller målsäganden har flyttat och vill lämna det inträffade bakom sig. Målsäganden kan säga redan vid upptagningen av anmälan att hen inte vill att ärendet drivs vidare i nuläget men vill ha det inträffade dokumenterat ifall liknande brott skulle ske. I något enskilt fall uppges rädsla vara skälet till att målsäganden inte vill att polisen fortsätter utreda brottet. Vid ärekränkingsbrott kan anmälan ha gjorts av en annan än målsäganden och målsäganden vill inte själv medverka. I några fall förekommer det också att ärendet läggs ner för att målsäganden kallas till förhör hos polisen men inte kommer till det. I ett fall kontaktar polisen målsägande som uppger att hen inte vill delta i utredning på grund av dåliga erfarenheter sedan tidigare då brott anmälts till polisen. Målsägandens delaktighet är många gånger en förutsättning för att ett brott ska kunna utredas och att målsäganden inte vill delta för att händelsen ligger långt tillbaka i tiden kan vara en indikation om en alltför lång handläggning. Att åstadkomma snabba utredningsåtgärder från polisens sida kan på så sätt troligtvis också öka förutsättningarna för målsäganden att delta i förundersökningen.

Slutsatser och rekommendationer

Rapporten har hittills beskrivit mönster som identifierats vid analysen av polisanmälningar med antiromska motiv och polisens utredningsåtgärder samt möjliga orsaker till att hatbrottsanmälningarna inte lett till högre personupplärning än 2 procent för 2012 och 3 procent för 2013. Vissa problem är relaterade till utredning av hatbrott generellt och andra till utredningen av hatbrott med antiromska motiv mer specifikt. Nedan presenteras de slutsatser som kan dras från det analyserade materialet tillsammans med erfarenheter från den romska referensgruppen.

Förbättra polisens kunskap om hatbrott och antiziganism

Genomgången av polisanmälda hatbrott med antiromska motiv och de utredningsåtgärder som polisen vidtagit ger fog för att påpeka att kunskapen om hatbrott inom polisen behöver öka. Tidigare rapporter från Brå och Polisen visar också att utbildningsnivån vad gäller hatbrott varierar mycket över landet (Brå, 2011, 2014a; Polisen, 2015). En första viktig åtgärd är att se till att hatbrottsmotiv i större utsträckning identifieras vid anmälningstillfället. Samstämmigheten mellan vad Brå identifierar som hatbrott med antiromska motiv och de som polisen hatbrottsmarkerar är mindre än hälften. Här förekommer en stor del anmälningar som polisen borde ha markerat som hatbrott.¹⁸ I jämförelse med Brås (2012) uppföljning av polisens hatbrotts-

18 Att döma av hur många ärenden som polisen hatbrottsmarkerat totalt verkar inte problemet vara att polisen markerar i för liten utsträckning utan att de istället felaktigt markerar brott som eventuella hatbrott och missar att markera andra brott som tänkbara hatbrott. Det går givetvis också att tänka sig att den dåliga samstämmigheten mellan polisens och Brås bedömning beror på att Brå i stor utsträckning gör felaktiga bedömningar av vad som är att betrakta som hatbrott. Det finns dock inte något som tyder på att det är fallet.

markering har det skett en positiv utveckling sedan 2011, men det finns fortfarande potential för förbättring.

Flest anmälningar i det studerade materialet kommer in via Polisens Kontaktcenter (PKC). Att de som tar upp anmälningarna har nödvändig kunskap om hatbrott blir viktigt för att förstå vilka frågor som ska ställas vid anmälningssupptagningen (se också Brå, 2011, s. 30). För att förbättra möjligheterna att utreda olaga diskriminering behövs exempelvis ökad kunskap om vilken typ av dokumentation som ska samlas in, vilken typ av frågor som bör ställas vid förhör med målsägande och utpekad. En ökad kunskap om hatbrott bland de som tar emot och utreder anmälningar inom polisen leder förhoppningsvis till att öka enhetligheten där liknande anmälningar leder till liknande utfall.

När det gäller hatbrott med antiromska motiv krävs, förutom kunskaper om hatbrott generellt, kunskap om antiziganism och dess konsekvenser. En medvetenhet om den rasism och diskriminering som historiskt och än idag drabbar romer är nödvändig för att kunna identifiera antiziganistiska motiv samt för att utreda såväl brott som motiv på ett adekvat sätt. Det ger även en ökad förståelse till romers befogat låga förtroende för myndigheter i allmänhet, och polisen i synnerhet, och hur det påverkar polisens arbete med att identifiera och utreda brotten. Kunskap om antiziganism inom polisen bör byggas upp i samverkan med romer som sakkunniga.

Förbättra polisens möjligheter till utredning

Två typer av anmälda brott utmärker sig genom att de står för en stor andel av anmälningar och för en relativt liten andel personupplösning, nämligen hot och ofredande och ärekränkningssbrotten. Det som är påtagligt med dessa anmälningar är att det många gånger rör sig om vardagssituationer. Påfallande i materialet har också varit att en relativt stor andel av de anmälda hatbrotten varit riktat mot barn, inte sällan genom att de återkommande utsatts för ofredande eller andra kränkningar av grannar. I diskussionen med romer om studien framfördes en stark oro över att barn och ungdomar idag utsätts för samma diskriminering och antiziganism som de själva upplevt och att den historiska kontinuiteten som antiziganismen utgör inte synes ha brutits.

Polisen bör undersöka möjligheten att i större utsträckning utreda hot och ofredande med antiromska motiv. Det gäller inte minst de som drabbar barn. Att hatbrott som anmäls till polisen inte utreds eller leder till några kon-

sekvenser bekräftar romers upplevelse av att dessa brott får passera obemärkt och att det inte finns någonstans att vända sig när de utsätts för brott.

När det gäller ärekränkingsbrott (förtal eller förolämpningar) på internet skulle möjligen en förändring av brottsrubricering till hets mot folkgrupp kunna utöka möjligheten för åtal för brottet. Likaså skulle det i fall där personer ”hängs ut” på internet med namn och bild tillsammans med känsliga och kränkande uppgifter kunna vara aktuellt att utreda brott mot personuppgiftslagen (se Brå, 2015b). Till skillnad från ärekränkingsbrotten hör brott mot personuppgiftslagen under allmänt åtal men enligt Brå (2015b) används denna brottsrubricering sällan av Polisen.

I rapporten från Brå (2015b) diskuteras också möjligheten att föra in ärekränkingsbrotten under allmänt åtal. Samtliga poliser och åklagare som deltagit i studien är negativt inställda till det förslaget, bland annat på grund av att det skulle kräva stora resurser. Brå (2015b) menar att ett alternativ skulle kunna vara att föra in grova ärekränkingsbrott under allmänt åtal. I rapporten från Brå (2015b, s. 112) föreslås också att ”åklagare åtminstone bör överväga om förundersökning ska inledas i fler ärenden som rör ärekränkingsbrott, i alla fall där det finns en indikation på att den anmälda kränkningen kan vara av mer kvalificerad karaktär”. I rapporten konstateras att i vissa fall när förundersökning inte inleds torde det vara svårt för åklagare att bedöma huruvida anmälan skulle kunna falla inom ramen för det som åklagare kan åtala för (Brå, 2015b). Liknande kan noteras i denna studie där förundersökning enbart inleds i hälften av anmälningarna om ärekränkingsbrott och dokumenterad utredning finns i betydligt färre fall. Ett annat alternativ vore att se över möjligheter till att på annat sätt stötta personer som väljer att driva enskilt åtal om ärekränkning. Huruvida ärekränkingsbrotten bör hanteras annorlunda av rättsväsendet är dock en större fråga än denna rapport kan rymma men det identifieras som en av flera möjliga nycklar till att öka personuppkläringen av hatbrott med antiromska motiv.

Vikten av ett gott bemötande och tillräcklig information

För att öka chanserna för att den som utsatts för ett hatbrott med antiromska motiv ska anmäla det till Polisen och senare vilja delta i förundersökningen krävs ett bra bemötande och snabba åtgärder. Det bör tilläggas att bemötande av de som anmält brott med antiromska motiv är inget som kunnat studeras genom att läsa polisanmälningarna och utredningarna. Däremot framgår det i ett par polisanmälningar att målsäganden anser sig dåligt bemött vid tidigare anmälningar. I diskussionen med romer om studien framhölls också erfarenheter av att fördomar mot romer påverkat bemötandet och handläggningen av deras anmälan, exempelvis genom att förminska allvaret i händelsen. Dessa erfarenheter påverkar anmälningsbenägenheten negativt och förstärker upplevelsen av att samhället inte tar kränkningar av romer på allvar.

Om myndigheter misslyckas med att tillhandhålla adekvat skydd, stöd och råd till de som anmäler hatbrott finns det risk för det som brukar benämnas sekundär viktimisering (Walters, 2014, s. 149). I referensgruppsamtalen lyfter deltagare också fram att det är viktigt att målsägande får tydlig information om varför deras ärende läggs ner för att inte minska förtroendet för polisen. Att rätt och tillräcklig information från Polisen är viktigt har också framhållits i en studie där andra brottsoffer intervjuats (Sahlin, 2011). Därtill kommer förståelse för den särskilda problematik som finns kring hatbrott mot antiromska motiv, den utsatthet som många romer upplever i sin vardag och den brist på förtroende för Polisen som existerar.

Att påpeka att Polisen och rättsväsendet som helhet kan bli bättre på att utreda hatbrott, innebär inte att vi bör ha en övertro till vad rättsväsendet kan åstadkomma. Hatbrott mot romer kommer inte upphöra även om en större andel av de som polisanmäls leder till åtal och i slutänden fällande domar. För att en lag ska fungera avskräckande förutsätter det bland annat att den potentiella gärningspersonen känner till lagen och att hen bedömer att upptäcktsrisken är relativt hög (Kubrin, Stucky, & Krohn, 2008). Det är det sistnämnda som polisens arbete kan påverka. Den möjliga avskräckningseffekten kan dock antas variera mellan olika brottstyper (Kubrin et al., 2008). Utöver möjligheten att avskräcka potentiella gärningspersoner finns det fler anledningar till att hatbrott med antiromska motiv bör utredas i stor utsträckning. Romer behöver uppleva att deras anmälningar om hatbrott tas på allvar för att processen med att anmäla utsatthet för hatbrott inte ytterligare ska bidra till marginalisering. För brottsoffer kan upplevelsen att tas på allvar

ge känslan av att utsattheten för brott blir bekräftad och legitimerad (Sahlin, 2011). I samtalet med romer om studien betonades vikten av att den enskilde målsäganden men också romer som grupp erfar att anmälningar om hatbrott tas på allvar och att utredning kan komma att leda till att brottet klaras upp.

Det blir uppenbart att knappast några av problemen som här identifieras och förslagen som framförs är nya. Tvärtom har liknande punkter påtalats när inspektioner och utredningar gjorts av hur anmälda hatbrott hanteras av Polisen (se exempelvis Brå, 2002; Brå, 2011; DN, 2014-12-20; Polisen, 2015; Rikspolisstyrelsen, 2013; Åklagarmyndigheten, 2012). Problemet tycks ligga i implementeringen av de åtgärder som föreslås.

Referenser

- Brax, David (2014). Hatbrottslagstiftning i Sverige och i Europa. I Linda Berg & Rutger Lindahl (Red.) *Förhoppningar och farhågor - Sveriges första år i EU* (s. 181-196). Göteborg: Centrum för Europaforskning vid Göteborgs universitet.
- Brå (2002). *Hatbrott : en uppföljning av rättsväsendets insatser. Rapport 2002:9.* Författare: Karin Lönnheden och Lena Schelin. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brå (2008). *Diskriminering i rättsprocessen : om missgynnande av personer med utländsk bakgrund. Rapport 2008:4.* Författare: Peter Martens, David Shannon och Nina Törnqvist. Stockholm: Brottsförebyggande rådet
- Brå. (2011). Rättsväsendets arbete med hatbrott. En uppföljning 2003-2010. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brå (2012). *Hatbrott 2011 - Teknisk rapport. Statistik över polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv. Rapport: 2012:8.* Författare: Fredrik Aspling och Carina Djärv. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brå (2014a). *Hatbrott 2013 : statistik över polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv och självrapporterad utsatthet för hatbrott. Rapport: 2014:14.* Författare: Carina Djärv, Nina Forselius och Anna Frenzel. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brå (2014b). *Hatbrott 2013 : statistik över polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv och självrapporterad utsatthet för hatbrott. Teknisk rapport. Rapport: 2014:15.* Författare: Carina Djärv. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brå (2015a). *Hatbrott 2014. Statistik över polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv och självrapporterad utsatthet för hatbrott. Rapport: 2015:13.* Författare: Carina Djärv, Sara Westerberg och Anna Frenzel. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brå (2015b). *Polisanmälda hot och kränkningar mot enskilda personer via internet. Rapport 2015:6.* Författare: Frida Andersson, Kerstin Nelander Hedqvist och David Shannon. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Chakraborti, Neil & Garland, Jon (2009). *Hate crime : impact, causes and responses.* Los Angeles: Sage.

- DN (2014-12-20). "Polisens arbete mot hatbrott måste samordnas nationellt".
<http://www.dn.se/debatt/polisens-arbete-mot-hatbrott-maste-samordnas-nationellt/>
- DO (2004). *Diskriminering av romer i Sverige : rapport från DO:s projekt åren 2002 och 2003 om åtgärder för att förebygga och motverka etnisk diskriminering av romer*. Stockholm: Ombudsmannen mot etnisk diskriminering.
- DO (2012). *Romers rättigheter : diskriminering, vägar till upprättelse och hur juridiken kan bidra till en förändring av romers livsvillkor*. Stockholm: Diskrimineringsombudsmannen (DO).
- Ds (2014:8). *Den mörka och okända historien : vitbok om övergrepp och kränkningar av romer under 1900-talet*. Stockholm: Fritze.
- Europarådet (2012). *Human rights of roma and travellers in Europe*. Strasbourg: Council of Europe Publishing.
- Granström, Görel (2008). Rättsväsendets prioritering av hatbrott. *Retferd. Nordisk Juridisk Tidskrift*, 123(4), 83-101.
- Granström, Görel (2012). Straffskärpningsregelns användning vid hatbrott - en fråga om domstolens frihet eller brottsoffrets rättssäkerhet. I Anita Heber, Eva Tiby & Sofia Wikman (Red.) *Viktimologisk forskning : brottsoffer i teori och metod* (s. 295-315). Lund: Studentlitteratur.
- Kommissionen mot antiziganism (2015). *Första delrapporten*. Stockholm: Kommissionen mot antiziganism.
- Kubrin, Charis Elizabeth; Stucky, Thomas Dain & Krohn Marvin D. (2009). *Researching theories of crime and deviance*. Oxford University Press.
- Mason, Paul; Hughes, Nathan; Hek, Rachel; Spalek, Basia; Ward, Nicola & Norma, Allan. (2009). Access to Justice: a review of existing evidence of the experiences of minority groups based on ethnicity, identity and sexuality *Ministry of Justice Research Series 7/09* Ministry of Justice.
- Perry, Barbara (2001). *In the name of hate : understanding hate crimes*. New York: Routledge.
- Perry, Barbara & Alvi, Shahid (2012). 'We are all vulnerable': The in terrorism effects of hate crimes. *International Review of Victimology*, 18(1), 57-71.
- Polisen (2015). Återredovinsning av regeringsuppdrag beträffande hatbrott. Polisen Utvecklingsavdelningen.
- Prop. (1993/94:101). Åtgärder mot rasistisk brottslighet och etnisk diskriminering i arbetslivet. Stockholm: Fritzes.
- Rikspolisstyrelsen (2013). *Inspektion av polismyndigheternas förmåga att upptäcka och utreda hatbrott. Tillsynsrapport 2013:4*. Stockholm: Rikspolisstyrelsen.
- Sahlin, Ingrid (2011). Brottsoffret och polisen. I Claes Lernestedt & Henrik Tham (Red.) *Brottsoffret och kriminalpolitiken* (s. 103-129). Stockholm: Norstedts juridik.

- Selling, Jan (2014). *Svensk antiziganism : fördomens kontinuitet och förändringens förutsättningar*. Örmaryd: Östkultur.
- SOU 2010:55. *Romers rätt : en strategi för romer i Sverige : ett lands behandling av dess romska befolkning är ett lackmustest för det civila sambället och dess demokrati : betänkande*. Stockholm: Fritze.
- Tiby, Eva (2011). Hatbrott och legalstrategier: möjligheter och risker. I Claes Lernestedt & Henrik Tham (Red.) *Brottsoffret och kriminalpolitiken* (s. 201-216). Stockholm: Norstedts juridik.
- Tiby, Eva & Sörberg, Anna-Maria (2006). *En studie av homofoba hatbrott i Sverige*. Stockholm: Forum för levande historia.
- Tydén, Mattias (2002). *Från politik till praktik : de svenska steriliseringslagarna 1935-1975*. Stockholm: Almqvist & Wiksell International.
- Wallengren, Simon & Mellgren, Caroline (2015). The other way around : The Roma minority's view on doing research on sensitive topics. *International Journal of Social Science Studies*, 3(4).
- Walters, Mark Austin (2014). *Hate crime and restorative justice : exploring causes, repairing harms*. Oxford : Oxford University Press
- Westin, Niklas; Wallengren, Simon; Dimiter-Taikon, Kati & Westin, Charles (2014). *Antiziganism i statlig tjänst : Socialstyrelsens behandling av romer och resande under 1900-talet*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Wigerfelt, Berit & Wigerfelt, Anders S. (2015). Anti-gypsyism in Sweden : Roma's and Travellers' Experiences of Bias-motivated Crime. *Internet Journal of Criminology*(6743), 1-28.
- Åklagarmyndigheten. (2012). *Hatbrott - metod för säkrare identifiering av ärenden*. Malmö: Utvecklingscentrum Åklagarmyndigheten.
- Åklagarmyndigheten. (2014). *Förtal och förolämpning*. RättsPM 2014:2. Stockholm Utvecklingscentrum Åklagarmyndigheten.

